

Pendekatan Islam Dalam Menangani Masalah Hubungan Etnik: Pelaksanaannya Pada Zaman Rasulullah Saw

Syahrul Faizaz Binti Abdullah

Ssuna Salim

Pusat Pengajian Umum Kolej Sastera dan Sains

Universiti Utara Malaysia

faizaz@uum.edu.my

ssuna@uum.edu.my

ABSTRAK

Masyarakat majmuk sering terdedah kepada persengketaan etnik dan agama dan ia adalah satu keadaan yang berterusan dan semula jadi dalam masyarakat. Keadaan ini boleh mendorong kepada konflik secara terbuka antara etnik, terutamanya jika terdapat perbezaan kepentingan dari segi sosio-ekonomi, politik dan kebudayaan. Masalah hubungan etnik juga boleh tercetus dalam hubungan intra etnik, walaupun mereka mempunyai persamaan dari segi agama, bahasa dan budaya. Keadaan ini berlaku kerana etnik terdapat perbezaan dalam kalangan mereka dari segi ekonomi, politik dan budaya atau kerana terdapat kepentingan peribadi. Senario yang sama berlaku dalam sejarah Islam pada zaman awal Islam. Bagi mengatasi masalah ini, Rasulullah SAW telah melaksanakan beberapa dasar dalam pentadbiran bagi mewujudkan keharmonian dalam masyarakat majmuk. Orang Islam, Yahudi, Kristian dan orang-orang Musyrik saling menghormati antara satu sama lain dan hidup dalam keadaan aman, orang Islam pula bersatu di bawah panji-panji persaudaraan Islam di-sebalik latar belakang etnik yang berbeza. Oleh itu, kertas kerja ini bertujuan untuk menganalisis pendekatan yang dilaksanakan oleh Nabi SAW dalam menangani masalah hubungan etnik di Negara Islam Madinah. Kaedah analisis teks digunakan dalam menganalisis secara kritikal peranan dan keberkesanan beberapa dasar yang telah dilaksanakan oleh Rasulullah untuk memastikan hubungan harmoni di kalangan pelbagai kumpulan etnik. Dapatan kajian mendapati bahawa Rasulullah SAW telah melaksanakan beberapa dasar bagi memastikan keharmonian masyarakat berbilang etnik. Antara dasar tersebut ialah pembinaan masjid, mempersaudarakan di antara etnik yang berbeza atas nama persaudaraan Islam dan mengikat perjanjian dengan orang bukan Islam. Bagi mengatasi masalah hubungan etnik pula Rasulullah SAW telah melaksanakan dasar diplomasi atau tindakan undang-undang terhadap individu yang cuba menimbulkan huru hara dalam Islam dalam kalangan pengamal ajaran sesat, orang munafik dan orang Yahudi.

KATA KUNCI: Inter Etnik, Intra Etnik, Masalah Hubungan Etnik, Islam, Rasulullah SAW, Masyarakat Majmuk.

Peranan organisasi dakwah kerajaan dalam menangani masalah hubungan etnik mula dilaksanakan selepas penubuhan kerajaan dan negara Islam pertama di Kota Madinah. Menurut ⁶Abd al Wahab Khalaf (1350H: 69) *dar al Islam* adalah negara yang menjadikan Islam sebagai asas pelaksanaan hukum, perundangan dan sistem. Semua warganegara sama ada Islam dan bukan Islam dapat menikmati kesejahteraan dan keamanan. Oleh itu, kerajaan Islam secara tidak langsung juga adalah organisasi dakwah yang berperanan menyebarkan Islam sebagai rahmat kepada seluruh manusia. Sebagaimana Firman Allah SWT:

(Al-Quran, Al-Anbiya' 21: 107)

Dan tiadalah kami mengutus engkau (wahai Muhammad) melainkan untuk menjadi rahmat bagi sekalian alam.¹

𐀀𐀁𐀂𐀃𐀄𐀅𐀆𐀇𐀈𐀉𐀊𐀋𐀌𐀍𐀎𐀏𐀐𐀑𐀒𐀓𐀔𐀕𐀖𐀗𐀘𐀙𐀚𐀛𐀜𐀝𐀞𐀟𐀠𐀡𐀢𐀣𐀤𐀥𐀦𐀧𐀨𐀩𐀪𐀫𐀬𐀭𐀮𐀯𐀰𐀱𐀲𐀳𐀴𐀵𐀶𐀷𐀸𐀹𐀺𐀻𐀼𐀽𐀾𐀿𐁀𐁁𐁂𐁃𐁄𐁅𐁆𐁇𐁈𐁉𐁊𐁋𐁌𐁍𐁎𐁏𐁐𐁑𐁒𐁓𐁔𐁕𐁖𐁗𐁘𐁙𐁚𐁛𐁜𐁝𐁞𐁟𐁠𐁡𐁢𐁣𐁤𐁥𐁦𐁧𐁨𐁩𐁪𐁫𐁬𐁭𐁮𐁯𐁰𐁱𐁲𐁳𐁴𐁵𐁶𐁷𐁸𐁹𐁺𐁻𐁼𐁽𐁾𐁿𐂀𐂁𐂂𐂃𐂄𐂅𐂆𐂇𐂈𐂉𐂊𐂋𐂌𐂍𐂎𐂏𐂐𐂑𐂒𐂓𐂔𐂕𐂖𐂗𐂘𐂙𐂚𐂛𐂜𐂝𐂞𐂟𐂠𐂡𐂢𐂣𐂤𐂥𐂦𐂧𐂨𐂩𐂪𐂫𐂬𐂭𐂮𐂯𐂰𐂱𐂲𐂳𐂴𐂵𐂶𐂷𐂸𐂹𐂺𐂻𐂼𐂽𐂾𐂿𐃀𐃁𐃂𐃃𐃄𐃅𐃆𐃇𐃈𐃉𐃊𐃋𐃌𐃍𐃎𐃏𐃐𐃑𐃒𐃓𐃔𐃕𐃖𐃗𐃘𐃙𐃚𐃛𐃜𐃝𐃞𐃟𐃠𐃡𐃢𐃣𐃤𐃥𐃦𐃧𐃨𐃩𐃪𐃫𐃬𐃭𐃮𐃯𐃰𐃱𐃲𐃳𐃴𐃵𐃶𐃷𐃸𐃹𐃺𐃻𐃼𐃽𐃾𐃿𐄀𐄁𐄂𐄃𐄄𐄅𐄆𐄇𐄈𐄉𐄊𐄋𐄌𐄍𐄎𐄏𐄐𐄑𐄒𐄓𐄔𐄕𐄖𐄗𐄘𐄙𐄚𐄛𐄜𐄝𐄞𐄟𐄠𐄡𐄢𐄣𐄤𐄥𐄦𐄧𐄨𐄩𐄪𐄫𐄬𐄭𐄮𐄯𐄰𐄱𐄲𐄳𐄴𐄵𐄶𐄷𐄸𐄹𐄺𐄻𐄼𐄽𐄾𐄿𐅀𐅁𐅂𐅃𐅄𐅅𐅆𐅇𐅈𐅉𐅊𐅋𐅌𐅍𐅎𐅏𐅐𐅑𐅒𐅓𐅔𐅕𐅖𐅗𐅘𐅙𐅚𐅛𐅜𐅝𐅞𐅟𐅠𐅡𐅢𐅣𐅤𐅥𐅦𐅧𐅨𐅩𐅪𐅫𐅬𐅭𐅮𐅯𐅰𐅱𐅲𐅳𐅴𐅵𐅶𐅷𐅸𐅹𐅺𐅻𐅼𐅽𐅾𐅿𐆀𐆁𐆂𐆃𐆄𐆅𐆆𐆇𐆈𐆉𐆊𐆋𐆌𐆍𐆎𐆏𐆐𐆑𐆒𐆓𐆔𐆕𐆖𐆗𐆘𐆙𐆚𐆛𐆜𐆝𐆞𐆟𐆠𐆡𐆢𐆣𐆤𐆥𐆦𐆧𐆨𐆩𐆪𐆫𐆬𐆭𐆮𐆯𐆰𐆱𐆲𐆳𐆴𐆵𐆶𐆷𐆸𐆹𐆺𐆻𐆼𐆽𐆾𐆿𐇀𐇁𐇂𐇃𐇄𐇅𐇆𐇇𐇈𐇉𐇊𐇋𐇌𐇍𐇎𐇏𐇐𐇑𐇒𐇓𐇔𐇕𐇖𐇗𐇘𐇙𐇚𐇛𐇜𐇝𐇞𐇟𐇠𐇡𐇢𐇣𐇤𐇥𐇦𐇧𐇨𐇩𐇪𐇫𐇬𐇭𐇮𐇯𐇰𐇱𐇲𐇳𐇴𐇵𐇶𐇷𐇸𐇹𐇺𐇻𐇼𐇽𐇾𐇿𐈀𐈁𐈂𐈃𐈄𐈅𐈆𐈇𐈈𐈉𐈊𐈋𐈌𐈍𐈎𐈏𐈐𐈑𐈒𐈓𐈔𐈕𐈖𐈗𐈘𐈙𐈚𐈛𐈜𐈝𐈞𐈟𐈠𐈡𐈢𐈣𐈤𐈥𐈦𐈧𐈨𐈩𐈪𐈫𐈬𐈭𐈮𐈯𐈰𐈱𐈲𐈳𐈴𐈵𐈶𐈷𐈸𐈹𐈺𐈻𐈼𐈽𐈾𐈿𐉀𐉁𐉂𐉃𐉄𐉅𐉆𐉇𐉈𐉉𐉊𐉋𐉌𐉍𐉎𐉏𐉐𐉑𐉒𐉓𐉔𐉕𐉖𐉗𐉘𐉙𐉚𐉛𐉜𐉝𐉞𐉟𐉠𐉡𐉢𐉣𐉤𐉥𐉦𐉧𐉨𐉩𐉪𐉫𐉬𐉭𐉮𐉯𐉰𐉱𐉲𐉳𐉴𐉵𐉶𐉷𐉸𐉹𐉺𐉻𐉼𐉽𐉾𐉿𐊀𐊁𐊂𐊃𐊄𐊅𐊆𐊇𐊈𐊉𐊊𐊋𐊌𐊍𐊎𐊏𐊐𐊑𐊒𐊓𐊔𐊕𐊖𐊗𐊘𐊙𐊚𐊛𐊜𐊝𐊞𐊟𐊠𐊡𐊢𐊣𐊤𐊥𐊦𐊧𐊨𐊩𐊪𐊫𐊬𐊭𐊮𐊯𐊰𐊱𐊲𐊳𐊴𐊵𐊶𐊷𐊸𐊹𐊺𐊻𐊼𐊽𐊾𐊿𐋀𐋁𐋂𐋃𐋄𐋅𐋆𐋇𐋈𐋉𐋊𐋋𐋌𐋍𐋎𐋏𐋐𐋑𐋒𐋓𐋔𐋕𐋖𐋗𐋘𐋙𐋚𐋛𐋜𐋝𐋞𐋟𐋠𐋡𐋢𐋣𐋤𐋥𐋦𐋧𐋨𐋩𐋪𐋫𐋬𐋭𐋮𐋯𐋰𐋱𐋲𐋳𐋴𐋵𐋶𐋷𐋸𐋹𐋺𐋻𐋼𐋽𐋾𐋿𐌀𐌁𐌂𐌃𐌄𐌅𐌆𐌇𐌈𐌉𐌊𐌋𐌌𐌍𐌎𐌏𐌐𐌑𐌒𐌓𐌔𐌕𐌖𐌗𐌘𐌙𐌚𐌛𐌜𐌝𐌞𐌟𐌠𐌡𐌢𐌣𐌤𐌥𐌦𐌧𐌨𐌩𐌪𐌫𐌬𐌭𐌮𐌯𐌰𐌱𐌲𐌳𐌴𐌵𐌶𐌷𐌸𐌹𐌺𐌻𐌼𐌽𐌾𐌿𐍀𐍁𐍂𐍃𐍄𐍅𐍆𐍇𐍈𐍉𐍊𐍋𐍌𐍍𐍎𐍏𐍐𐍑𐍒𐍓𐍔𐍕𐍖𐍗𐍘𐍙𐍚𐍛𐍜𐍝𐍞𐍟𐍠𐍡𐍢𐍣𐍤𐍥𐍦𐍧𐍨𐍩𐍪𐍫𐍬𐍭𐍮𐍯𐍰𐍱𐍲𐍳𐍴𐍵𐍶𐍷𐍸𐍹𐍺𐍻𐍼𐍽𐍾𐍿𐎀𐎁𐎂𐎃𐎄𐎅𐎆𐎇𐎈𐎉𐎊𐎋𐎌𐎍𐎎𐎏𐎐𐎑𐎒𐎓𐎔𐎕𐎖𐎗𐎘𐎙𐎚𐎛𐎜𐎝𐎞𐎟𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫𐎬𐎭𐎮𐎯𐎰𐎱𐎲𐎳𐎴𐎵𐎶𐎷𐎸𐎹𐎺𐎻𐎼𐎽𐎾𐎿𐏀𐏁𐏂𐏃𐏄𐏅𐏆𐏇𐏈𐏉𐏊𐏋𐏌𐏍𐏎𐏏𐏐𐏑𐏒𐏓𐏔𐏕𐏖𐏗𐏘𐏙𐏚𐏛𐏜𐏝𐏞𐏟𐏠𐏡𐏢𐏣𐏤𐏥𐏦𐏧𐏨𐏩𐏪𐏫𐏬𐏭𐏮𐏯𐏰𐏱𐏲𐏳𐏴𐏵𐏶𐏷𐏸𐏹𐏺𐏻𐏼𐏽

Wahai sekalian manusia! bertakwalah nkepada Tuhan kamu yang telah menjadikan kamu (bermula) dari daripada yang satu (Adam), dan yang menjadikan daripada (Adam) itu pasangannya (isterinya-Hawa), dan juga yang membiakkan dari keduanya; - zuriat keturunan - lelaki dan perempuan yang ramai. Dan bertakwalah kepada Allah yang kamu selalu meminta dengan menyebut-nyebut namaNya, serta peliharalah hubungan (silaturahmi) kaum kerabat; kerana sesungguhnya Allah sentiasa memerhati (mengawas) kamu.

1824

Ayat ini mengingatkan manusia mereka pada hakikatnya berasal daripada usul kejadian yang sama diciptakan Allah. Jadi perbezaan dan pertelingkahan mereka harus diselesaikan atas ikatan ini. Ikatan ini juga telah menyatukan semua manusia tanpa mengira keturunan, agama, bahasa dan bangsa (Sayyid Qutb 1993: 90-91). Menurut Syamsul Bahri Andi Galigo (2007: 128-129), keimanan tidak menghalang kewujudan bersama orang-orang bukan Islam dalam kalangan masyarakat Islam. Malah dengan asas keimanan inilah orang Islam bertanggungjawab melindungi nyawa, harta dan kehormatan orang-orang bukan Islam.

Pengiktirafan orang bukan Islam dalam negara Islam bermula selepas turunnya ayat yang mewajibkan pembayaran cukai jizyah² ke atas mereka telah dinyatakan dengan jelas dalam Firman Allah SWT:

وَمَا كَانَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَسْتَأْذِنُوا الْكُفْرَانَ ۚ بَلْ عَلَى الْكُفْرَانِ أَنْ يَسْتَأْذِنُوا الَّذِينَ آمَنُوا ۚ فَاسْتَأْذِنُوا الْإِسْلَامَ ۖ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۚ وَأَنْتُمْ لَا تُرْجَوْنَ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْتَأْذِنُوا الْكُفْرَانَ ۚ بَلْ عَلَى الْكُفْرَانِ أَنْ يَسْتَأْذِنُوا الَّذِينَ آمَنُوا ۚ فَاسْتَأْذِنُوا الْإِسْلَامَ ۖ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۚ وَأَنْتُمْ لَا تُرْجَوْنَ ۚ

(Al-Quran, al-Taubah, 9:29)

Maksudnya:

Perangilah orang-orang yang tidak beriman kepada Allah dan tidak kepada hari akhirat, dan mereka tidak mengharamkan apa yang diharamkan oleh Allah dan RasulNya, dan tidak beragama dengan agama yang benar, iaitu orang-orang yang diberikan Kitab (kaum Yahudi dan Nasrani), hingga mereka membayar jizyah dalam keadaan taat dan merendah diri.

Menurut al-Qardhawi (1989: 10), sarjana Islam sependapat bahawa hak warganegara Islam dan bukan Islam adalah sama selepas termateri perjanjian kerajaan Islam dengan orang bukan Islam. Pelaksanaan pendekatan yang diletakan oleh Islam dalam memelihara keharmonian hubungan etnik jelas terpancar melalui catatan sejarah pada zaman awal Islam. Malah aspek ini merupakan inti pati Piagam Madinah, di mana orang-orang bukan Islam diiktiraf bersama-sama orang Islam sebagai ummah dari segi hak dan tanggungjawab (Sirah Ibn Hisham 1971: 2/147-150).

Berdasarkan ulasan di atas, jelaslah Islam telah meletakkan asas yang kukuh dalam menjamin keharmonian hubungan etnik dalam negara Islam hubungan sesama Islam dan hubungan dengan orang bukan Islam. Asas inilah dijadikan panduan oleh kerajaan Islam dalam melaksanakan usaha-

²Asal perkataan *jizyah* ialah *jaza* yang bermaksud ‘memberi sesuatu dan sebagai gantinya dibalas dengan sesuatu. *Jizyah* adalah tanggungjawab kafir zimmi, bukan cukai, dituntut sebagai membalas khidmat perlindungan negara Islam ke atas mereka (Ghunaymi 1968: 187). Menurut Yusuf al-Qardhawi (1989) bayaran *jizyah* dikenakan kerana orang bukan Islam dikecualikan daripada mempertahankan negara. Islam mewajibkan “khidmat ketenteraan” ke atas orang Islam kerana ia merupakan fardu kifayah dan fardu ain di samping mereka dipertanggungjawab mempertahankan negara, sementara orang bukan Islam dilepaskan daripada tanggungjawab tersebut.

usaha dakwah ke arah merealisasikan masyarakat berbilang etnik dan agama yang aman dan harmoni.

Pendekatan Rasulullah SAW Dalam Menangani Masalah Hubungan Etnik

Untuk memahami hubungan etnik dalam Islam perlu dilihat perkembangan hubungan etnik ini yang bermula pada zaman awal Islam kerana ia permulaan asas model komuniti masyarakat majmuk. Apabila Rasulullah SAW sampai ke Kota Yathrib, baginda telah membawa para sahabat baginda berbangsa Arab daripada sub etnik Quraish yang juga dikenali sebagai kaum *Muhajirin*. Kehadiran mereka ini telah menambahkan lagi polarisasi etnik di Kota *Yathrib*. Justeru, Rasulullah SAW berhadapan dengan cabaran yang sangat besar dalam usaha membina masyarakat yang bersatu-padu dan hidup dalam keadaan harmoni seterusnya meneruskan usaha dakwah serta membina tapak negara Islam. Langkah-langkah yang telah dilaksanakan oleh Rasulullah SAW dalam mengukuhkan hubungan etnik di Madinah adalah seperti berikut:

i) Mewujudkan Perpaduan Komuniti Dalam Kalangan Umat Islam

Rasulullah SAW telah mewujudkan hubungan etnik yang baik (perpaduan komuniti) di kalangan orang-orang Islam di Kota Madinah ini. Langkah yang pertama yang dilaksanakan ialah mempersaudarakan sub-sub etnik bangsa Arab di Kota *Yathrib* (Madinah) yang juga dikenali sebagai kaum *Ansar*. Sebelum kedatangan Rasulullah SAW, peperangan sering berlaku di kalangan sub etnik Madinah sejak 120 tahun. Sepanjang perbalahan yang berpanjangan di antara puak *Aus* dan *Khazraj* iaitu dua puak yang terbesar, mereka telah mengambil sekutu di kalangan sub etnik Yahudi. Puak *Aus* bersekutu dengan puak *Banu Quraizah* manakala puak *Khazraj* pula menyertai pakatan dengan puak *Banu Nadir* dan *Banu Qainuqa'*. Peperangan terakhir di antara kedua-dua belah pihak ialah peperangan *Bu'ath*, beberapa tahun sebelum Hijrah. Pertempuran yang hebat ini telah mengorbankan kebanyakan daripada ketua-ketua kabilah dari kedua-dua belah pihak (Ibn Hisham 1971: 2/73).

Setiap kali ada konflik di antara orang Arab dan orang Yahudi, orang Yahudi akan mengugut orang Arab dengan kebangkitan Rasul yang dinanti-nantikan dari kalangan mereka yang akan menghancurkan keseluruhan orang-orang Arab sebagaimana kaum *Ad* dan *Iram*. Keadaan ini menyebabkan penduduk Madinah menantikan kehadiran Rasul ini yang akan meninggikan kedudukan mereka dan menyatukan sub-sub etnik yang bertelagah. Justeru, keadaan ini telah mendorong beberapa orang Arab daripada sub etnik di Madinah menerima seruan Islam pada tahun kesebelas kerasulan. Dan pada tahun berikutnya, 12 orang daripada sub-etnik yang berbeza telah menemui Rasulullah SAW dan mengikat perjanjian atau *Bai'ah al-^cAqabah* yang pertama dan seterusnya *Bai'ah al-^cAqabah* yang kedua. Tidak dapat dinafikan bahawa Islam telah menyatukan puak-puak yang bertelagah di Kota Madinah dan sebagai tapak dan asas yang kukuh kepada pembinaan negara Islam yang pertama (Ibn Hisham 1971: 2/72).

Langkah seterusnya yang dilakukan oleh Rasulullah SAW ialah mempersaudarakan kaum *Ansar* dengan sub etnik bangsa Arab dari Kabilah Quraish yang telah berhijrah dari Kota Mekah dikenali sebagai kaum *Muhajirin*. Ibn Ishak telah meriwayatkan bahawa Rasulullah SAW telah mempersaudarakan dalam kalangan sahabatnya daripada kaum *Muhajirin* dan *Ansar*. Rasulullah SAW telah mempersaudarakan antara orang *Muhajirin* dan *Ansar* di mana baginda telah mempersaudarakan antara Ja'far Ibn Abu Talib dengan Muadh Ibn Jabal, Hamzah Ibn ^cAbd al-Mutalib dengan Zaid Ibn al-Harithah, Abu Bakr al-Siddiq dengan Kharijah Ibn Zuhayr, ^cUmar Ibn al-Khattab dengan ^cUthban Ibn Malik, ^cAbd al-Rahman Ibn ^cAwf dengan Sa'ad Ibn al-Rabi', Zubayyr Ibn ^cAwwam dengan Salmah Ibn Salamah dan lain-lain (Ibn Hisham 1971 jil. 2: 150).

Al-Suhaili (Ibn Hisham 1971: 2/150) mengulas tentang ikatan persaudaraan ini mengatakan bahawa Rasulullah SAW mempersaudarakan dalam kalangan sahabat-sahabatnya untuk menghilangkan perasaan terasing di tempat baru dan terpisah daripada sanak dan saudara serta menguatkan ikatan persaudaraan antara satu sama lain. Al-Buti (2001:294) pula melihat usaha yang dilakukan oleh Rasulullah SAW ini untuk meneguhkan hubungan persaudaraan antara sahabat-sahabat baginda dalam kerangka umum keakraban dan saling tolong-menolong. Hubungan persaudaraan ini juga berlandaskan kepada asas material termasuk pengurusan harta pusaka yang berteraskan kepada keimanan bukan kepada hubungan darah.

ii) Pembinaan Masjid.

Apabila Rasulullah SAW sampai ke Kota Madinah, Rasulullah SAW telah mengukuhkan hubungan etnik dalam kalangan Orang Islam Madinah melalui institusi masjid. Rasulullah SAW telah membina masjid di setiap hentian semasa menuju ke Madinah. Masjid pertama yang dibina ialah masjid *Quba'*, manakala masjid kedua di lembah *Wadi Ranuna*. Apabila sampai di Kota Madinah, baginda telah membina *Masjid Madinah* (Ibn Hisham 1971: 139-141). Menurut al-Buti (2001: 288) terdapat beberapa aspek yang mendorong Rasulullah SAW menitik beratkan pembinaan masjid di Madinah. Antaranya, sebagai institusi keagamaan dalam menunaikan ibadah ritual dan merupakan asas yang paling utama menguatkan masyarakat Islam. Masyarakat Islam menjadi stabil dan bersatu-padu berdasarkan kepada komitmen mereka terhadap ajaran Islam sebagai satu cara hidup, doktrin dan moral yang bergerak seiring dengan semangat dan inspirasi masjid itu sendiri. Masjid juga berperanan sebagai institusi untuk menguatkan ikatan persaudaraan dan kasih sayang serta semangat persamaan dan keadilan dalam kalangan orang Islam dalam melaksanakan ibadah setiap hari dan mengetepikan status sosial dan status ekonomi. Ia juga adalah lambang kepatuhan kepada perintah Allah SWT yang menyeru kepada perpaduan masyarakat dan mengetepikan hawa nafsu dan kepentingan peribadi.

iii) Perjanjian Damai

Rasulullah SAW telah mengikat perjanjian damai dengan penduduk Madinah yang berbilang bangsa dan agama yang dikenali sebagai Piagam Madinah. Piagam Madinah ini mengandungi 47 fasal dan secara umumnya dapat dibahagikan kepada dua bahagian (Ibn Hisham 1971 : 2/147-150). Bahagian pertama dibuat untuk mengukuhkan lagi hubungan dalam kalangan orang Islam selain daripada sistem persaudaraan (مواخات) yang telah dilaksanakan sebelum itu. Selain daripada itu perjanjian ini juga menekankan pembinaan semangat persaudaraan yang tinggi iaitu semangat tolong menolong dan bekerjasama antara satu sama lain. Secara keseluruhannya dalam bahagian tersebut menyatakan orang-orang Islam mesti bekerjasama mengatasi masalah antara mereka dan sanggup juga mengeluarkan bantuan berbentuk material, bersatu menentang kezaliman, perseteruan, kerosakan dan pencabulan Syariat Islam, saling melindungi nasib yang lemah, melindungi antara satu sama lain, bersatu tenaga menahan serangan musuh terhadap mereka dan membela sesama mereka terhadap darah yang tumpah pada jalan Allah. Menurut al-Buti (2001: 294), bahagian ini menjadi bukti tentang tingkat ketelitian dan kesempurnaan persamaan dalam kalangan orang-orang Islam. Ia bukan sekadar slogan tetapi merupakan asas utama perundangan untuk membangunkan komuniti Islam.

Piagam ini juga mengandungi larangan-larangan melakukan perbuatan untuk kepentingan peribadi semata-mata dan tidak menunjukkan sikap perpaduan dan persaudaraan, akhirnya ia akan

Sebagaimana yang telah dinyatakan bahwa Piagam Madinah bukan sahaja untuk mengukuhkan hubungan sesama mukmin tetapi juga menjalin hubungan yang baik dan perpaduan dengan penganut bukan Islam. Perkara yang paling asas ialah pengiktirafan kedudukan mereka sebagai warganegara dan mereka juga menikmati hak-hak yang sama dengan Muslim. Malah mereka telah diberi kebebasan untuk mengamalkan agama yang dianuti dan tidak dipaksa untuk menukar agama (al-Buti 2001: 301-303).

(Al-Quran, al-Baqarah, 2: 256)

Tidak ada paksaan untuk (memasuki) agama (Islam), kerana sesungguhnya telah nyata kebenaran (Islam) dari kesesatan (kufur). Oleh itu, sesiapa yang tidak percayakan Taghut, dan ia pula beriman kepada Allah, maka sesungguhnya ia telah berpegang kepada simpulan (tali agama) yang teguh, yang tidak akan putus. Dan (ingatlah), Allah Maha Mendengar, lagi Maha Mengetahui.

Tidak dapat dinafikan bahawa Rasulullah SAW telah berjaya menangani masalah hubungan etnik, sama ada melalui sebagai saudara seagama atau melalui perjanjian sebagaimana yang dinyatakan dalam Piagam Madinah. Walau bagaimanapun masalah hubungan etnik masih wujud disebabkan orang Munafik dan ajaran sesat (nabi palsu) atau daripada orang bukan orang Islam iaitu orang Yahudi.

1828

[illegible]

Dan bila dikatakan kepada mereka: "Janganlah kamu membuat bencana dan kerusakan di muka bumi. mereka menjawab: "Sesungguhnya kami orang-orang yang membuat kebaikan". Ketahuilah! Bahawa sesungguhnya mereka itulah orang-orang yang sebenar-benarnya membuat bencana dan kerusakan, tetapi mereka tidak menyedari nya. Dan apabila dikatakan kepada mereka: "Berimanlah kamu sebagaimana orang-orang itu telah beriman". Mereka menjawab: "Patut kah kami ini beriman sebagaimana berimannya orang-orang bodoh itu?". Ketahuilah! Sesungguhnya merekalah orang-orang yang bodoh, tetapi mereka tidak mengetahui (hakikat yang sebenarnya). Dan apabila mereka bertemu dengan orang-orang yang beriman, mereka berkata: "Kami telah beriman"; dan manakala mereka kembali kepada Syaitan-syaitan mereka, mereka berkata pula: "Sesungguhnya kami tetap bersama kamu, sebenarnya kami hanya memperolok-olok (akan orang-orang yang beriman)".

Konflik kedua yang menggugat perpaduan umat Islam pada zaman awal Islam ialah ajaran sesat. Pada zaman Rasulullah SAW sendiri terdapat tiga kumpulan ajaran sesat. Kumpulan pertama diketuai oleh al-Aswad al-'Unsi daripada Bani Madlaj. Beliau adalah nujum yang mendakwa dirinya nabi di Yaman dan menguasai kerajaan negerinya serta menghalau keluar kesemua utusan Rasulullah SAW. Rasulullah SAW telah mengirimmkan utusannnya Mu^caz Ibn Jabal kepada pemerintah Yaman. Al-Aswad al-Unsi dibunuh oleh Fairuz al-Dailimi (Abu Su^cud 1980: 2/56-57).

1829

Muhammad SAW. Rasulullah SAW menjawab bahawa bumi ini milik Allah SWT yang diamanahkan kepada sesiapa sahaja yang Allah SWT kehendaki dari kalangan hamba-hambanya, dan kesudahan yang baik itu ialah bagi orang-orang yang bertakwa. Khalifah Abu Bakr al-Siddiq mengutuskan bala tentera Islam memerangi Musailamah dan akhirnya dibunuh oleh Wahsyi (Abu Su'ud 1980: 2/56-57). Kumpulan ketiga pula diketuai oleh Tulaihah Ibn Khuwailid daripada Banu Asad. Dia juga mendakwa dirinya adalah nabi. Akhirnya dia ditundukkan oleh tentera Islam yang diketuai oleh Khalid Ibn al-Walid pada zaman Abu Bakr al-Siddiq. Selepas itu, dia kembali semula memeluk Islam (Abu Su'ud 1980: 2/56-57).

Orang Yahudi pula menimbulkan masalah hubungan etnik kerana mereka merasa terancam dengan keadaan yang aman di Kota Madinah. Permusuhan terhadap Islam dan Rasulullah SAW juga timbul disebabkan perasaan dengki dan irihati yang menyelimuti diri mereka disebabkan Rasul yang terakhir dipilih dalam kalangan orang Arab. Mereka telah bergabung dengan orang-orang munafik membentuk barisan permusuhan untuk memusnahkan masyarakat baru tersebut. Gerakan ini dilakukan secara tersembunyi sehingga sukar untuk menghidu kewujudannya. Para rahib Yahudi banyak bertanya kepada Nabi SAW untuk menutup kebatilan dengan kebenaran. Sehubungan dengan itu terdapat ayat al-Quran diturunkan untuk menjawab pertanyaan tersebut dalam bentuk menyindir dan menentang (Ibn Hisham 1971: 2/160).

Pelbagai usaha yang dilakukan untuk menghancurkan perpaduan dan memusnahkan negara Islam yang baru dibina ini. Antaranya, apabila 10 orang Rahib Yahudi memeluk agama Islam dengan niat munafik. Hal ini telah dinyatakan dengan jelas daripada ayat satu sehingga seratus yang menyentuh tentang orang Yahudi dan orang Munafik. Begitu juga permusuhan-permusuhan di antara mereka dengan orang Islam secara terbuka yang menyebabkan mereka dihalau daripada Kota Madinah sepertimana yang berlaku kepada Banu Qainuqa' dan Banu Nadhir. Manakala Banu Quraidzah dihukum bunuh setelah mereka ditawan oleh tentera Islam (Kamal Sa'id Habib 2007: 129-133).

Berdasarkan analisis di atas jelaslah Rasulullah SAW telah menggunakan pendekatan yang bijaksana dalam mewujudkan hubungan yang harmoni antara pelbagai etnik dan penganut pelbagai agama di Kota Madinah. Analisis ini juga menunjukkan bahawa Rasulullah SAW tidak teragak-agak mengambil tindakan tegas kepada individu atau kumpulan yang cuba menimbulkan masalah dalam hubungan etnik.

RUJUKAN

- Abdul Wahab Khalaf. 1350 H. *Al-Siyasat al-syar'iyah aw nizam al-dawlat al-Islamiyyah*. Cairo: al-Salafiyyah.
- Al-Buti, M. Said Ramadhan. 2001. *The jurisprudence of the Prophetic Biography & brief history of the Orthodox Caliphate*. Pentj. Nancy Roberts. Disemak Anas al-Rifa'i. Damascus: Dar al-Fikr.
- Ghunaymi, Muhammad Tal'at. 1968. *The Muslim Conception of International Law and the Western Approach*, The Hague: t.pnrbt.
- Ibn Hisham. 1971. *al-Sirah al-Nabawiyah li Ibn Hisham*. Tahqiq Mustafa al-Saqa, Ibrahim al-'Abyari & Abd al-Hafiz Syalabi. Cet. 3. Jil. 2. Beirut: Ahya' al-Turath al-'Arabi.

- Ibn Qayyim. 1983. *Ahkam ahl-al-dhimmah*. Beirut: Dar al-Kutub
- Kamal Sa'id Habib. 2007. *Kaum Minoritas dan politik negara Islam*. Indonesia: Pustaka Tariqul Izzah.
- Al-Maududi, Abu al-'Ala. 1974. *Human right Non Muslims in Islamic State*. Pentj. Khurshid Ahmad. Edisi 4. Lahore: Islamic Publication Ltd.
- Muhammad Hamidullah. 1969. *Majmu'at al-wathaiq al-siyassiyah*. Beirut: Dar al-Istiqamah) 33-35
- Muhammad al-Habib Syalabi. 1969. *Zuhur al-Islam*. Qaherah: Dar al-Tuniah
- Al-Qardhawi, Yusof. 1989. *Kedudukan Non Muslim dalam negara Islam*. Pentj. Mat Saad Abd. Rahman. Shah Alam.
- Syamsul Bahri Andi Galigo. 2007. *Beberapa isu dalam pemikiran Islam*. Nilai, Negeri Sembilan : Penerbit Universiti Sains Islam Malaysia
- Sheikh Abdullah Basmeih. 1999. *Tafsir Pimpinan al-Rahman*. Cet. 10. Kuala Lumpur: Darulfikir
- Zaydan. Abdul Karim. 1982. *Ahkam al-Zimmiyyin wa al-Musta'minin fi Dar al-Islam*, Baghdad
- Zaydan, Abd. Karim. 2000. *Islam dan politik kenegaraan*. Pentj. Abd Ghani Samsuddin. Petaling Jaya: Persatuan Ulama Malaysia.